Emro Science and Education
Open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz
OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 1 No. 4 (2024) · "Milliy iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish va yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlarini t... DOI: 10.5281/zenodo.24321085

ta'minlashning ustivor yo'nalishlari" mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman

O'ZBEKISTONDA SOLIQ TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI

Yangibayeva Sevinch O'ktam qizi
Guliston Davlat Universiteti talabasi
Muratjanova Lobar Muratjan qizi
Guliston Davlat Universiteti talabasi

Annotatsiya: O'zbekistonda soliq tizimini takomillashtirish masalalari mamlakat iqtisodiy barqarorligini ta'minlash va investitsiya muhitini yaxshilashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu mavzuda olib borilgan tadqiqotlarda, asosan, quyidagi jihatlarga e'tibor qaratiladi: soliq ma'muriyatchiligini soddalashtirish, soliq yukini maqbullashtirish, xufyona iqtisodiyot ulushini kamaytirish va zamonaviy texnologiyalarni soliq yig'imlarida qo'llash. Xususan, kichik va o'rta biznes subyektlari uchun soliq imtiyozlarini kengaytirish, xalqaro tajribani inobatga olib yangi qonun hujjatlarini ishlab chiqish hamda soliq to'lovchilarning huquqiy savodxonligini oshirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Mazkur mavzu soliq tizimining samaradorligini oshirish orqali davlat byudjetining daromadlarini ko'paytirish, iqtisodiy o'sishga ko'maklashish va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga qaratilgan tadbirlarni tahlil qilish va takliflarni ishlab chiqishda alohida ahamiyatga ega. Shuningdek, soliqlarning raqamlashtirilishi, avtomatlashtirilgan tizimlarning joriy etilishi va soliq monitoringi jarayonlarini optimallashtirish masalalari dolzarbligi bilan ajralib turadi.

Mavzu bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar davlat siyosatining iqtisodiy asoslarini mustahkamlash va O'zbekistonning xalqaro reytinglarda o'rnini yaxshilash uchun muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Soliq tizimi, soliq siyosati, soliq ma'muriyatchiligi, soliq islohotlari, soliq yukini maqbullashtirish, soliq monitoringi, xufyona iqtisodiyot, soliq imtiyozlari, soliqlarni raqamlashtirish, zamonaviy texnologiyalar, davlat byudjeti, kichik va o'rta biznes, investitsiya muhiti, iqtisodiy barqarorlik, xalqaro tajriba, soliq to'lovchilar huquqlari, soliq qonunchiligi, avtomatlashtirish, iqtisodiy samaradorlik, ijtimoiy barqarorlik.

Kirish: O'zbekiston Respublikasining iqtisodiy rivojlanish strategiyasida soliq tizimini takomillashtirish muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Davlatning barqaror moliyaviy siyosatini shakllantirishda soliqlar asosiy manba bo'lib, ular nafaqat davlat byudjeti daromadlarini shakllantiradi, balki iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlashda ham muhim rol o'ynaydi.

Mustaqillik yillarida O'zbekistonda soliq tizimining rivojlanishi bo'yicha bir qator islohotlar amalga oshirildi. Xususan, soliq stavkalarini pasaytirish, soliq to'lovchilarga qulay shart-sharoit yaratish, ma'muriyatchilikni soddalashtirish va soliqlarni raqamlashtirishga alohida e'tibor qaratildi. Shu bilan birga, xufyona iqtisodiyotning ulushi yuqoriligi, soliq yukining notekis taqsimlanishi va zamonaviy texnologiyalarni yetarli darajada joriy etmaslik kabi muammolar tizimni yanada takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirdi.

Ushbu mavzuda olib borilayotgan tahlillar va amaliy tavsiyalar soliq tizimining samaradorligini oshirish, davlat byudjetini barqarorlashtirish hamda iqtisodiy o'sish uchun qulay muhit yaratishga qaratilgan. Shu sababli, soliq tizimini takomillashtirish masalalari bugungi kunda dolzarb ahamiyatga ega bo'lib, mamlakatning iqtisodiy rivojlanishi va xalqaro maydondagi raqobatbardoshligini ta'minlashda asosiy omillardan biri sifatida qaraladi.

Published: 23.12.2024
Cite this article: Yangibayeva Sevinch O'ktam qizi (2024). O'zbekistonda soliq tizimini takomillashtirish masalalari. Emro Science and Education, 1(4). https://doi.org/10.5281/zenodo.24321085
© 2024 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.

TAHLIL VA NATIJALAR

O‘zbekiston soliq tizimida so‘nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar natijasida sezilarli yutuqlarga erishildi. Jumladan, soliq stavkalari pasaytirildi, soliq to‘lovchilarga ma’muriy yuk kamaytirilib, soliqlarni elektron shaklda to‘lash imkoniyati yaratildi. Kichik va o‘rta biznes subyektlari uchun imtiyozlar kengaytirilishi va tadbirkorlik faoliyatini rag‘batlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar iqtisodiy faoliyatni jonlantirishga xizmat qildi.

Biroq, tahlillar shuni ko‘rsatadiki, mavjud tizimda hali ham yechimini kutayotgan muammolar mavjud:

1. Xufyona iqtisodiyot ulushi – soliq to‘lovdan qochish va rasmiy iqtisodiy faoliyatdan chetda qolish holatlari yuqori darajada saqlanib qolmoqda. Bu davlat byudjetiga tushumlarni sezilarli darajada kamaytiradi.
2. Ma’muriyatchilik murakkabligi – ayrim soliq protseduralari hanuzgacha murakkab bo‘lib, vaqt va resurslarning ortiqcha sarf qilinishiga olib kelmoqda.
3. Raqamlashtirish darajasining cheklanganligi – zamonaviy texnologiyalarni joriy etish bo‘yicha ishlanmalar davom etayotgan bo‘lsa-da, tizim to‘liq avtomatlashtirilmagan va integratsiyalashmagan.
4. Hududiy tengsizlik – mamlakatning ayrim hududlarida soliq to‘lash imkoniyatlari cheklangan yoki infratuzilma yetarli darajada rivojlanmagan.

Natijalar:

Soliq tizimining modernizatsiyasi davlat byudjetining barqarorligini ta'minlashda muhim rol o‘ynaydi. Islohotlar natijasida soliq yig‘imlarining oshishi, kichik va o‘rta biznesning iqtisodiyotdagi ulushi kengaygani kuzatilmoqda.

Soliqlarni raqamlashtirish darajasini oshirish maqsadida amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar soliq yig‘imlarini oshirish va xufyona iqtisodiyotni qisqartirishda muhim rol o‘ynamoqda.

Tizimni xalqaro standartlarga yaqinlashtirish orqali O‘zbekistonning investitsion jozibadorligi oshmoqda, bu esa to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar hajmini ko‘paytirishga xizmat qiladi.

Tavsiyalar:

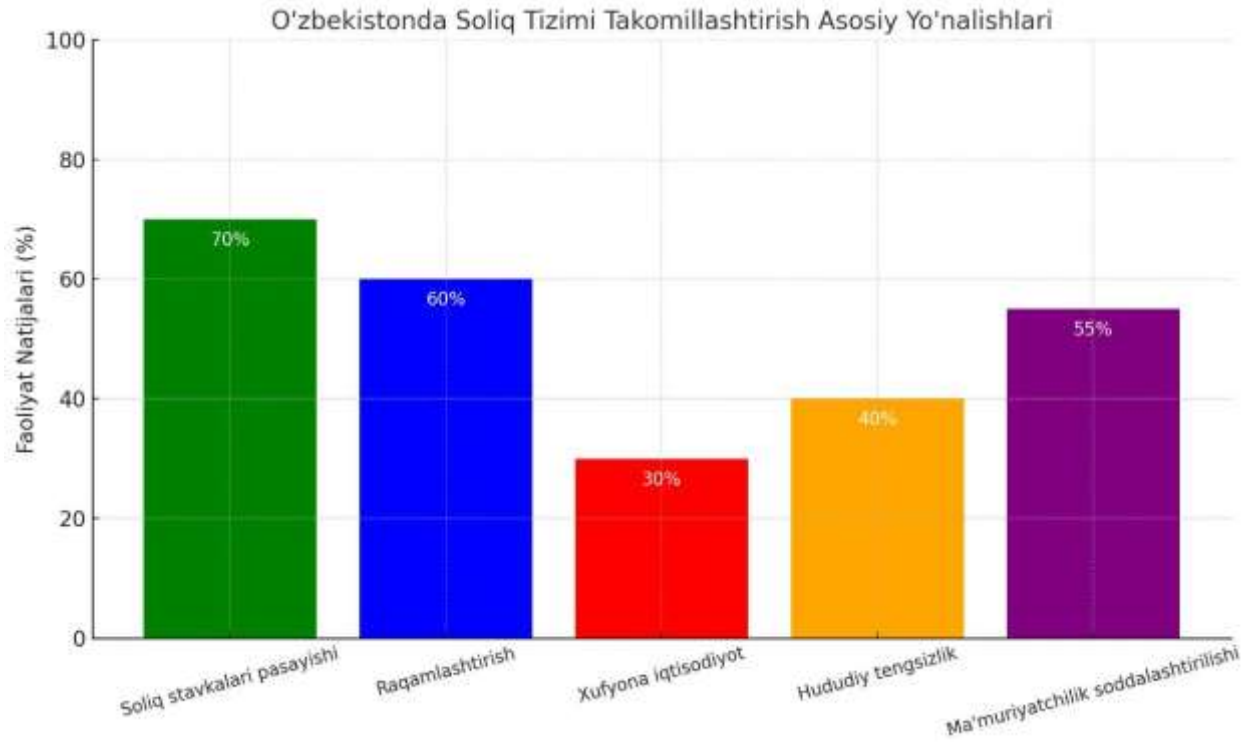
Xufyona iqtisodiyot ulushini qisqartirish uchun biznes subyektlari va fuqarolarni qonuniy faoliyat yuritishga rag‘batlantiruvchi tizimlar yaratish.

Soliq jarayonlarini to‘liq avtomatlashtirish va raqamli texnologiyalarni joriy etishni tezlashtirish.

Hududiy tengsizliklarni bartaraf etish uchun mahalliy infratuzilmani rivojlantirish va soliq to‘lovchilarni qo‘llab-quvvatlash dasturlarini kengaytirish.

Soliq qonunchiligini soddalashtirish va xalqaro tajribaga asoslangan yangi yondashuvlarni ishlab chiqish.

1.1-rasm

Mana, O‘zbekistonda soliq tizimini takomillashtirish asosiy yo‘nalishlarini ko‘rsatadigan grafik tayyor. Ushbu grafikda turli yo‘nalishlarda erishilgan natijalar va mavjud muammolar foizlarda ifodalangan. Agar kerak bo‘lsa, grafikni yuklab olish mumkin.

Xulosa. O‘zbekistonda soliq tizimini takomillashtirish iqtisodiy barqarorlikni ta’minlash va tadbirkorlik muhitini yaxshilashda asosiy omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Mamlakatda amalga oshirilgan islohotlar natijasida soliq stavkalari pasaytirildi, soliq to‘lovchilar uchun qulay shart-sharoitlar yaratildi va raqamli texnologiyalar joriy etildi. Shuningdek, kichik va o‘rta biznes subyektlari uchun soliq imtiyozlarining kengaytirilishi iqtisodiy faollikni oshirishga yordam berdi.

Biroq, tahlillar shuni ko‘rsatmoqdaki, xufyona iqtisodiyot ulushi yuqoriligi, ma’muriyatchilikning murakkabligi va raqamlashtirish jarayonlarining sekinligi kabi masalalar tizimning yanada takomillashtirilishini talab etadi. Xususan, hududiy tengsizliklarni bartaraf etish va soliq yig‘imlarining samaradorligini oshirish uchun ilg‘or texnologiyalarni joriy etish dolzarbdir.

Kelgusida soliq tizimini takomillashtirish bo‘yicha quyidagi yo‘nalishlarda ishlarni davom ettirish muhimdir:

1. Xufyona iqtisodiyot ulushini kamaytirish uchun qat’iy choralar ko‘rish.
2. Soliq jarayonlarini to‘liq raqamlashtirish va avtomatlashtirish.
3. Hududiy tengsizliklarni kamaytirish va barcha hududlarda teng imkoniyatlar yaratish.
4. Xalqaro tajribadan foydalanib, qonunchilik bazasini yanada mustahkamlash.

Foydalanilgan adabiyotlar;

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-dekabrdagi “Soliq tizimini isloh qilishni davom ettirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi farmoni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi (yangi tahriri), 2020-yil.
3. Davlat soliq qo‘mitasi rasmiy saytida e’lon qilingan statistik ma’lumotlar va tahliliy hisobotlar (www.soliq.uz).

4. Xalqaro Valyuta Jamg‘armasi (IMF) va Jahon Banki hisobotlari: “Soliq siyosati va ma’muriyatchiligini takomillashtirish bo‘yicha tavsiyalar”.
5. Mustafayev A.M. “O‘zbekiston soliq tizimining rivojlanish bosqichlari va zamonaviy islohotlar”. Toshkent, 2022.
6. Yusupov Z.Sh. “Xufyona iqtisodiyotga qarshi kurashda soliqlarni optimallashtirishning ahamiyati”. Iqtisodiyot va ta’lim jurnali, 2023-yil, №2.
7. Qodirov Sh.R. “Soliq ma’muriyatchiligini soddalashtirishning iqtisodiy samaradorligi”. Iqtisodiy tadqiqotlar instituti nashri, 2023.
8. Jahon iqtisodiy forumi (WEF) tomonidan tayyorlangan Global raqobatbardoshlik indekslari va soliqlarga oid tahlillar
9. O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomoni

UY XO‘JALIGI SEKTORINI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH TAMOYILLARI

Berdiyev G‘ayrat Ibragimovich
Guliston davlat universiteti Buxgalteriya hisobi va moliya kafedrasi mudiri, PhD, dotsent

Annotatsiya
Mazkur tezisda uy xo‘jaligi sektorining iqtisodiyotdagi o‘rni, davlat tomonidan tartibga solish tamoyillari, xalqaro tajriba va mahalliy sharoitda bu sektorni rivojlantirish yo‘llari tahlil qilingan. Uy xo‘jaligi sektorining ahamiyati YAIM tarkibidagi ulushi, iste’mol va jamg‘arma jarayonlaridagi roli orqali ko‘rsatilgan. Ishda davlat tomonidan qo‘llanilayotgan soliqlar, subsidiyalar va ijtimoiy yordam dasturlari misolida tartibga solish mexanizmlari ko‘rib chiqilgan. O‘zbekiston misolida sektor rivojlanishining asosiy ko‘rsatkichlari keltirilib, xalqaro tajribalar bilan taqqoslangan.

Kirish
Uy xo‘jaliklari iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi bo‘lib, ular iste’mol, jamg‘arma va bandlikni ta’minlashda katta rol o‘ynaydi. Bu sektor iqtisodiy faollikni saqlash va aholining ijtimoiy farovonligini oshirish uchun davlat tomonidan tartibga solinadi. Uy xo‘jaliklarini tartibga solishning asosiy maqsadi iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy tenglikni ta’minlashdir.

Uy xo‘jaligi sektori har bir mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy barqarorligini ta’minlashda muhim o‘rin tutadi. Ushbu sektor milliy daromadning shakllanishi, ichki talabni oshirish, bandlikni ta’minlash va ijtimoiy farovonlikni rivojlantirishda asosiy vosita sifatida qaraladi. Davlat tomonidan uy xo‘jaliklarini tartibga solish ularning samaradorligini oshirish, ijtimoiy tenglikni ta’minlash va aholi farovonligini yaxshilash uchun zaruriy choralar qatoriga kiradi. O‘zbekistonda uy xo‘jaliklarini qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan davlat dasturlari, soliqlarni kamaytirish va moliyaviy yordam tizimlarining takomillashtirilishi mamlakat iqtisodiyotining barqaror o‘sishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda.

Asosiy qism
O‘zbekiston uy xo‘jaliklari sektorini tartibga solish bo‘yicha qator siyosatlarni amalga oshirgan. Ayniqsa, energiya, oziq-ovqat va boshqa ijtimoiy ehtiyojlar uchun subsidiya va imtiyozlarni kengaytirish bo‘yicha qadamlar tashlangan. Davlat tomonidan uy xo‘jaliklari uchun elektr energiyasi va tabiiy gaz bo‘yicha imtiyozlar berilishi aholi farovonligini ta’minlashga xizmat qiladi. Masalan, 2022-yilda davlat budjetidan 7,8